

SEPTEMBRIE 2020

INVESTIȚIILE
STRĂINE
DIRECTE
ÎN ROMÂNIA

CUPRINS

1.	CADRUL CONCEPTUAL PRIVIND ISD	4	
2.	INVESTIȚIILE STRĂINE LA NIVEL GLOBAL ȘI REGIONAL	5	
	A. RĂZBOIUL COMERCIAL ȘI POSIBILE CONSECINȚE ASUPRA ECONOMIEI ROMÂNEȘTI	5	
	B. ANALIZA REGIONALĂ A EVOLUȚIEI ISD ȘI EVALUARE RAPORTATĂ LA VALOAREA ADĂUGATĂ BRUTĂ	5	
	C. ANALIZA COMPETITIVITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A STATELOR ÎNVECINATE LA NIVEL NAȚIONAL ȘI REGIONAL	9	Oana Popovici, lect. univ. dr.
	I. Analiza regională a competitivității din perspectiva determinantilor ISD	10	Alexandra Horobeț, prof. univ. dr.
			Dorel Paraschiv, prof. univ. dr.
			Radu Lupu, prof. univ. dr.
3.	INVESTIȚIILE STRĂINE ÎN ROMÂNIA	11	Gheorghe Hurduzeu, prof. univ. dr.
	A. PREZENTAREA PRINCIPALELOR EVOLUȚII	11	Cristina Zeldea, drd.
	I. Încheierea unei etape a ISD în România. Schimbări la nivelul componentelor fluxurilor ISD	11	
	II. Fluxurile noi de ISD au fructificat creșterea veniturilor românilor	12	
	III. Alte evoluții semnificative în activitatea companiilor ISD	14	
	B. EXPUNEREA ROMÂNIEI LA RĂZBOIUL COMERCIAL SAU LA MĂSURILE PROTECȚIONISTE	16	
	C. CE FEL DE ISD TREBUIE SĂ ATRAGĂ ROMÂNIA ÎN URMĂTORII ANI	16	
	D. CE FEL DE POLITICI PUBLICE POT ORIENTA ISD ASTFEL ÎNCÂT SĂ CREASCĂ VALOAREA ADĂUGATĂ DIN ECONOMIA ROMÂNIEI	16	
4.	STUDIUL DE CAZ: EFECTE DE MULTIPLICARE ALE ISD ÎN TREI INDUSTRII - ENERGIE, TELECOM ȘI AUTOMOTIVE	18	Laurian Lungu - coordonator
	SURSE BIBLIOGRAFICE	23	Alexandru Zapalcea
	ANEXE	25	

PREAMBUL

Acest raport era destinat inițial publicării la începutul anului 2020, dar declanșarea crizei epidemiologice a întârziat apariția lui. Din dorința de a încorpora în studiu o perspectivă actualizată asupra investițiilor străine directe (ISD) în perioada post-criză, deși este prea curând pentru a trage concluzii ferme din datele preliminare apărute până în prezent, totuși se pot evidenția anumite tendințe pe termen scurt și mediu:

La nivel mondial, ISD vor resimți semnificativ efectele pandemiei. Pentru perioada 2020-2021, Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) estimează o reducere a fluxurilor de ISD de până la 40%¹, iar prognozele Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) indică o scădere de până la 30% în anul 2020 față de 2019². Două treimi dintre investitorii chestionați de EY se așteaptă la o reducere a investițiilor planificate pentru anul 2020 în Europa, conform EY Europe Attractiveness Survey 2020³.

În România, fluxurile de ISD au înregistrat o valoare netă negativă de -338 milioane euro în primele cinci luni din 2020, față de o valoare netă pozitivă de +2.059 miliarde euro în aceeași perioadă din 2019. Chiar dacă această tendință este de așteptat să se inverseze în lunile următoare, semnalul inițial oferit de direcția fluxurilor de ISD în primul semestru al anului 2020 reflectă riscul relativ ridicat pe care investitorii străini îl percep asupra economiei României și mediului de afaceri pe termen scurt.

Relocarea activităților de producție în apropierea principalelor țări consumatoare (cu precădere a celor din China) menționată inclusiv la nivelul Comisiei și a Parlamentului European, reprezintă o oportunitate pentru România de a se poziționa ca o locație atractivă pentru ISD-uri. România se află însă în competiție cu statele din regiune și, așa cum arată și rezultatele prezentului studiu, în condițiile unei competitivități reduse a regiunilor sale față de cele ale statelor învecinate și a lipsei de măsuri coerente de politică publică pentru atragerea de ISD cu valoare adăugată ridicată, riscă să consolideze tendința existentă de atragere, cu precădere, a activităților cu valoare adăugată și intensitate tehnologică scăzute.

Incertitudinea cu privire la structura cererii în perioada post-criză ar putea afecta atât componența, cât și compoziția ISD-urilor. Stabilitatea fiscală și legislativă ar reduce efectul cumulat total al acestei incertitudini.

Exporturile din toată regiunea vor fi afectate de scăderea cererii, precum și de segmentarea temporară a lanțurilor valorice. România și Serbia ar suporta probabil un cost ridicat, întrucât sectoarele lor de fabricație sunt mult mai integrate în lanțurile de aprovizionare globale și contribuie cel mai mult la economiile lor în ceea ce privește valoarea adăugată și ocuparea forței de muncă.

Ar fi oportună o prezență mai intensă a României pe piețele internaționale, cu precădere în această perioadă, prin agențiile guvernamentale de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor, precum Invest Romania. Cu o atitudine proactivă, acestea ar putea coordona contacte cu potențiali investitori, facilitând relația cu administrațiile locale în implementarea proiectelor de investiții.

1. unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeiainf2020d3_en.pdf (accesat la 15 iunie 2020)

2. read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=132_132646-g8as4msdpg&title=Foreign-direct-investment-flows-in-the-time-of-COVID-19 (accesat la 15 iunie 2020)

3. assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/attractiveness/ey-europe-attractiveness-survey-2020-v2.pdf (accesat la 15 iunie 2020)

PRINCIPALELE CONCLUZII ALE STUDIULUI

România a beneficiat de 0,45% din fluxurile totale de ISD la nivel global, adică 81,12 mld. euro în anul 2018. Datele Băncii Naționale a României (BNR) arată că firmele ISD au efectuat 75% din exporturi și 68% din importurile totale. Numărul de salariați în companiile ISD reprezintă 26% din numărul total al salariaților din România, în ușoară scădere față de anii precedenți.

Chiar dacă stocurile ISD au crescut în România în fiecare an începând cu 2008, diferențele se mențin semnificative comparativ cu celelalte țări din regiune, dacă nivelul ISD este raportat la PIB sau la numărul de locuitori. Deși mai puțin expusă războiului comercial dintre SUA și China, România poate fi afectată indirect, prin creșterea incertitudinii, scăderea încrederii investitorilor și amânarea deciziilor de investiții.

Sectorul serviciilor are cea mai mare pondere a stocurilor de ISD din România, aprox. 47% din total. În schimb, în sectorul high-tech stocurile de ISD ca pondere din totalul industriei prelucrătoare sunt de numai 5%, cel mai scăzut nivel din regiune.

România a atras în 2016 numai 5% din volumul total al ISD aferent industriilor high-tech și serviciilor intensive în cunoaștere din regiune. În schimb, 52% din stocuri au fost direcționate către Ungaria, 18% către Polonia și 14% către Cehia, specializarea regională acționând astfel în defavoarea României.

Carențele de competitivitate ale României sunt reflectate și la nivelul indicelui regional al competitivității. Niciuna din cele 8 regiuni de dezvoltare din România nu se ridică la nivelul mediu de performanță al Uniunii Europene (UE), incluzând regiunea București-Ilfov.

Referitor la componente ale ISD, valorile negative ale creditului net indică faptul că suma creditelor acordate de întreprinderile ISD din România partenerilor nerezidenți din grup este mai mare decât creditul primit de firmele din România, aspect care subliniază că investițiile din România au ajuns, în contextul dat, la un grad de maturitate. Un comportament de *cash pooling* (capacitatea de a oferi credite firmelor din grup), concomitent cu plafonarea pierderilor și a dividendelor, semnalează că firmele din România au oportunități de investiție reduse. Aceste evoluții sugerează încheierea unei etape a ISD în România.

În acest context ar fi utilă schițarea direcției în care România dorește să meargă și identificarea modalităților de acțiune. Măsurile de politică publică ar putea fi axate pe încurajarea ISD cu valoare adăugată cât mai ridicată și înlesnirea reorientării ISD în industriile cu grad înalt de tehnologie și intensive în cunoaștere în domeniile aferente serviciilor. În absența unor măsuri concrete pentru creșterea competitivității, centrate pe atragerea unui anumit tip de ISD, România riscă să devină specializată în industrii cu valoare adăugată și intensitate tehnologică scăzute.

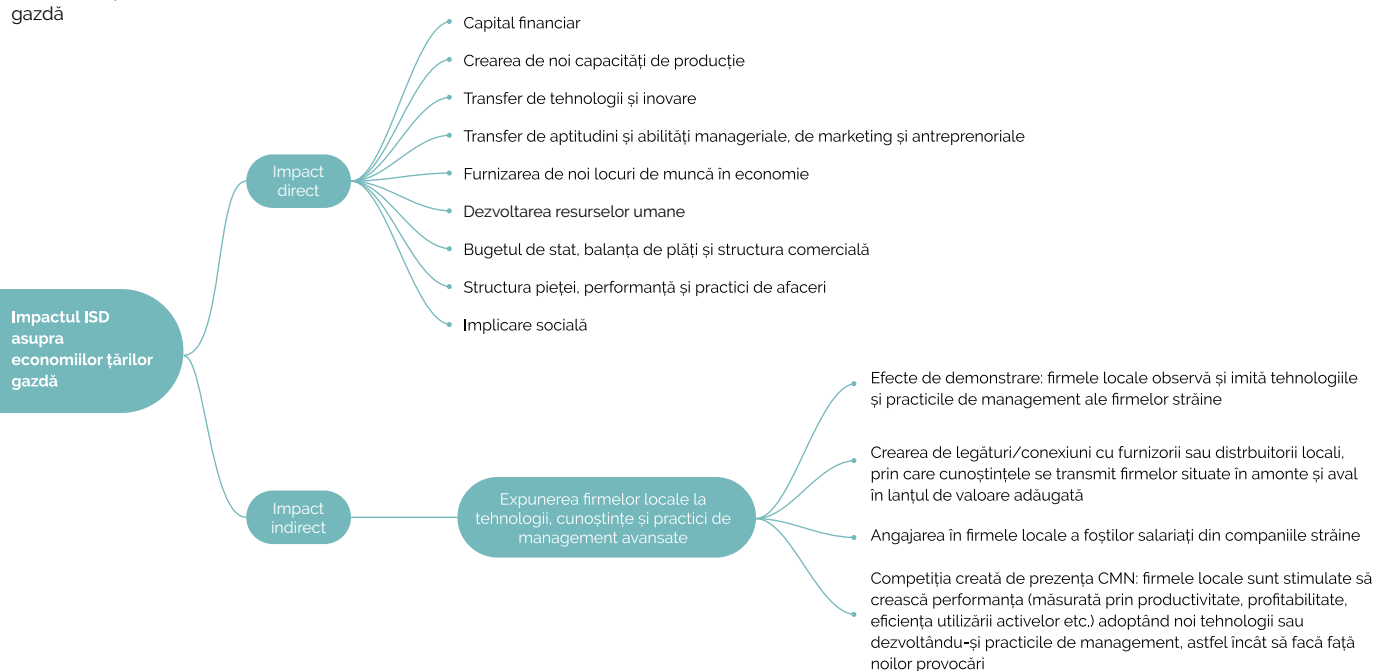
Studiile de caz din industriile de energie, automotive și telecomunicații arată că impactul firmelor cu capital străin în economia României este semnificativ. Impactul total estimat al activităților membrilor reprezentativi FIC este de 5,8% în industria energetică, 1% din PIB în industria de telecomunicații și de 1,2% din PIB în industria automotive. Performanța companiilor cu capital străin este, de asemenea, superioară la nivelul valorii adăugate brute pe angajat, aceasta fiind mai ridicată, atât față de media pe economie, cât și față de media pe sector – în ultimul caz excepție făcând companiile de automotive, unde valorile sunt marginal egale.

1. CADRUL CONCEPTUAL PRIVIND ISD

Impactul pozitiv al ISD în economia țării gazdă, atât direct, cât și indirect (Figura 1) este una dintre cele mai frecvente și dezbătute probleme legate de ISD. Impactul este determinat de mărimea și gradul de dezvoltare a pieței, calitatea infrastructurii, stabilitatea economică/politică, deschiderea comercială, dar și de mixtul dintre stimulentele fiscale, climatul de afaceri, costul și calitatea forței de muncă.

Figura 1. Impactul ISD în economiile țărilor-gazdă

Sursa: Autorii

Factorii care contribuie la atragerea ISD:

În principal, sunt trei motive majore care stau la baza realizării de ISD: extinderea piețelor de desfacere (ISD în căutare de piețe), identificarea de factori de producție mai ieftini (ISD în căutare de eficiență) sau intenția de dezvoltare tehnologică (ISD în căutare de resurse/active strategice).

Succesul în atragerea ISD este determinat de două categorii de factori: cei care țin de dimensiunea și caracteristicile piețelor finale (ceea ce motivează ISD orizontale) și cei care țin de costul factorilor de producție și calitatea acestora (care atrag ISD verticale)⁴. Dincolo de factorii asupra cărora nu se poate interveni (locația geografică a unei țări sau a unei regiuni, deschiderea la mare sau, din contră, izolarea geografică), cei mai mulți dintre factorii care determină atragerea ISD pot fi influențați prin măsuri concrete de politici publice.

Studiile demonstrează tendința companiilor multinaționale de a se localiza în zone în care alte firme sunt deja prezente, concept care poartă numele de „efect de aglomerare”.

Astfel de zone furnizează noilor veniți un bazin larg de forță de muncă specializată, de firme în amonte și în avalul lanțului de valoare adăugată deja beneficiare de externalități tehnologice și de cunoștințe, care le pun la dispoziție factori de producție adaptați propriilor necesități sau serviciile de afaceri de care au nevoie.

Pentru ISD în industrie⁵, studiile demonstrează că probabilitatea ca o regiune să fie aleasă ca locație

4. ISD orizontale presupun multiplicarea lanțului de valoare adăugată în fiecare țară sau regiune în care CMN sunt implantate, în timp ce ISD verticale se fundamentează pe partajarea lanțului de valoare adăugată între diferite unități productive ale CMN.

5. Pusterla, 2007.

de către firme străine crește cu cât este mai mare concentrarea firmelor care operează în același sector industrial. Pentru sectorul serviciilor, tendința este de concentrare a investițiilor în zonele cele mai prospere ale țărilor, acolo unde beneficiază de forță de muncă înalt calificată și de alte servicii intensive în cunoaștere⁶.

ISD sunt recunoscute ca o modalitate de transfer de tehnologie și de cunoștințe de la compania-mamă către filialele din țara gazdă și apoi către firmele locale.

6. UNCTAD, 2001; Pelegrin, 2008.

Externalitățile tehnologice pozitive sunt intensificate de competiție, imitare și instruire, dar acestea depind de capacitățile tehnologice și sociale ale filialelor din țara gazdă și ale firmelor locale cu care interacționează. Pentru ca astfel de efecte să se manifeste, este necesară existența unui nivel minim de capacitate de absorbție a firmelor locale.

2. INVESTIȚIILE STRĂINE LA NIVEL GLOBAL ȘI REGIONAL

România a beneficiat, în anul 2018, de 0,45% din fluxurile totale de ISD la nivel global, situându-se pe locul 40 cu cea mai mare valoare, după Peru și înainte de Panama. Dintre statele din regiune, Polonia a fost principala vizată de investitori, recepționând 0,88% din fluxurile totale (locul 25), urmată de Cehia cu 0,73% (locul 31) și Ungaria cu 0,49% (locul 38).

A. RĂZBOIUL COMERCIAL ȘI POSIBILE CONSECINȚE ASUPRA ECONOMIEI ROMÂNEȘTI

Ca urmare a unei activități comerciale ridicate atât cu SUA, cât și cu țări din Asia, Europa este afectată de șocurile comerciale din aceste locații. Cu toate acestea, efectele negative sunt mai mici pentru țările emergente ale Europei decât pentru cele avansate, îndeosebi în ceea ce privește relația cu SUA, ca urmare a unei expuneri mai scăzute a comerțului cu valoare adăugată cu SUA sau China, conform unui raport FMI⁷.

7. Huidrom, R., Jovanovic, N., Mulas-Granados, C., Papi, L., Raei, F., Stavrev, E., Wingender, P. (2019) Trade Tensions, Global Value Chains, and Spillovers. Insights for Europe, International Monetary Fund, European Department, no. 19/10

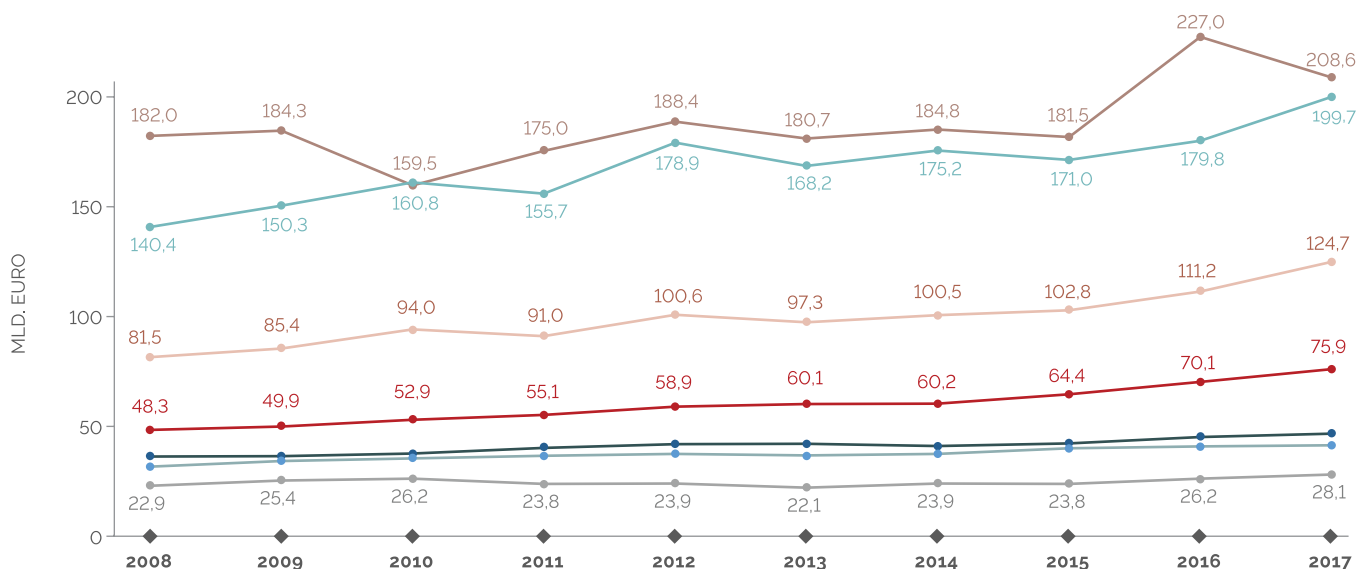
B. ANALIZA REGIONALĂ A EVOLUȚIEI ISD ȘI EVALUARE RAPORTATĂ LA VALOAREA ADĂUGATĂ BRUTĂ

În România, stocurile de ISD au crescut în fiecare an începând cu 2008, spre deosebire de țările din regiune care au înregistrat cel puțin un an în care valoarea față de perioada anterioară a fost mai mică (Figura 2). Mai mult, România înregistrează cel mai mare nivel al CAGR (rata anuală compusă de creștere) pentru stocurile de ISD, de 6,6% în perioada 2008-2017 (Figura 3).

Figura 2. Evoluția stocurilor de ISD

● BG ● CZ ● HR ● HU ● PL ● RO ● SK

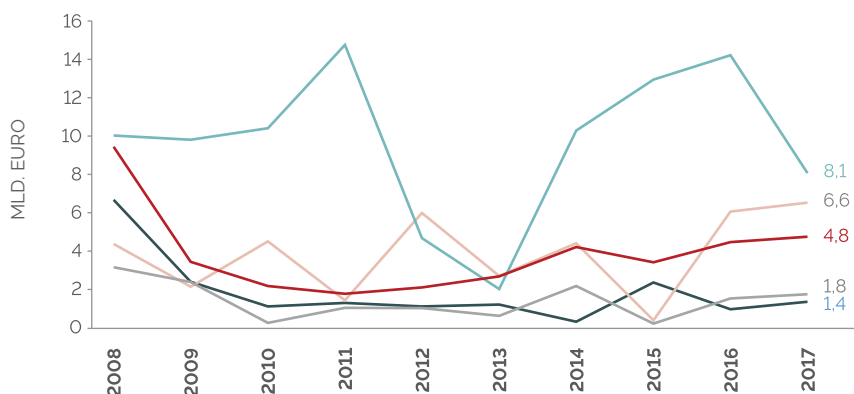
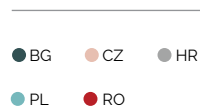
Sursa datelor: Eurostat

În cazul României, stocurile de ISD urcă la numai 75,9 mld. euro, a patra cea mai mare valoare din cele șapte țări învecinate, păstrând un nivel de 2,7 ori mai mic decât în Ungaria (prima clasată), de 2,6 ori mai mic decât în Polonia și de 1,6 ori mai scăzut decât în Cehia.

Evoluția fluxurilor de ISD au un grad mare de volatilitate pentru principalele țări din regiune (Figura 3), în timp ce în România, începând cu anul 2009, fluxurile își reiau creșterea într-o manieră constantă, fără majorări sau dezechilibre semnificative.

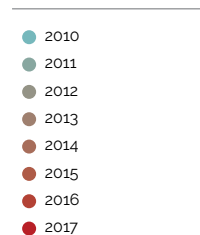
Figura 3.
Evoluția fluxurilor de ISD, 2008-2017

Sursa datelor: Eurostat

Diferențele se mențin semnificative între România și toate celelalte țări dacă ajustăm nivelul stocurilor cu mărimea economiei și raportăm volumul stocurilor fie la PIB, fie la numărul de locuitori.

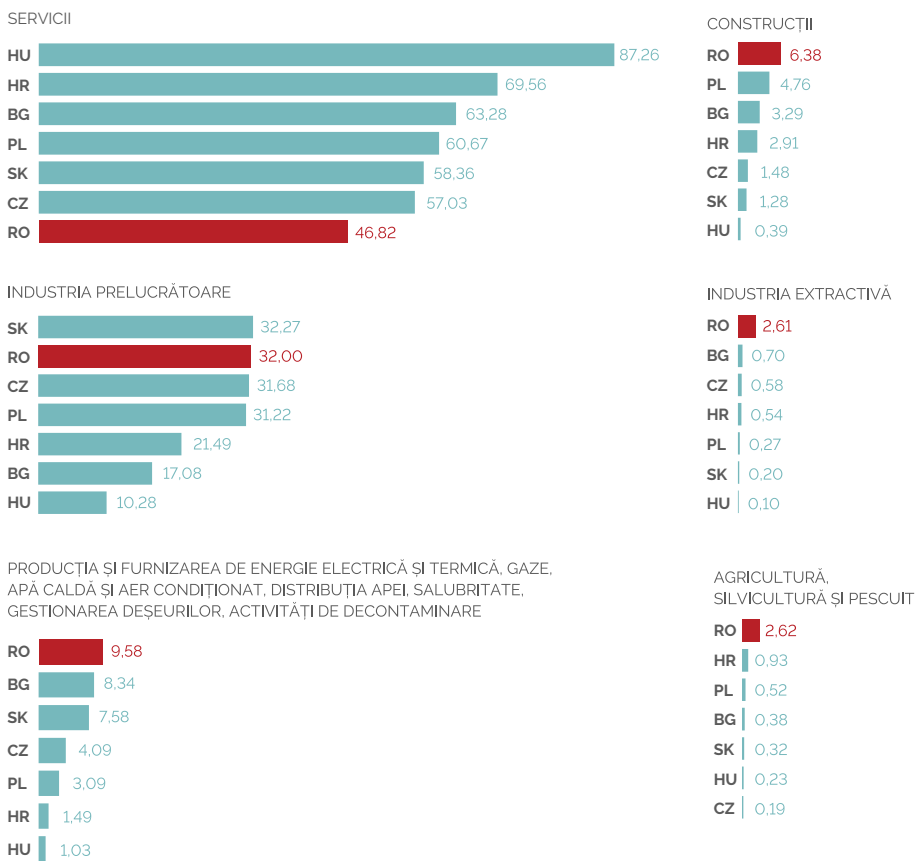
Figura 4.
Evoluția stocurilor de ISD ca % din PIB, 2010-2017

Sursa datelor: Eurostat

Figura 5 - Cele mai mari stocuri de ISD sunt în sectorul serviciilor, indiferent de economia analizată. România are cea mai mică pondere a ISD în sectorul serviciilor, de aproape 47% din total. Următoarea clasată, Cehia, ne devansează cu peste 10 puncte procentuale, iar restul țărilor au ponderi mult mai ridicate, care ajung până la peste 87%, în cazul Ungariei.

Figura 5.
**Distribuția
stocurilor de ISD pe
principalele sectoare
din economie, ca %
din volumul total de
stocuri în anul 2016**

Sursa datelor: Eurostat

România are o compoziție atipică a stocurilor de ISD pe sectoare, cu peste 2,6% din stocurile de ISD atât în industria extractivă, cât și în agricultură, silvicultură și pescuit, în timp ce în restul țărilor, ponderea acestora este de sub 1% în totalul stocurilor (Figura 5)⁸. O treime din stocurile de ISD din industria prelucrătoare sunt acumulate în industriile medium high-tech (MHT), precum fabricarea autovehiculelor de transport rutier și altor mijloace de transport (pentru o prezentare detaliată a industriilor clasificate după gradul de intensitate tehnologică, vezi tabelul din Anexa 1). Sectorul medium low-tech (MLT) atrage peste un sfert din ponderea stocurilor de ISD, urmat de cel low-tech (LT) cu peste o cincime.

În sectorul high-tech (HT), stocurile de ISD ca pondere din totalul industriei prelucrătoare sunt de numai 5%, cel mai scăzut nivel din regiune. Se remarcă necesitatea de a stimula atragerea de ISD în sectoare cu nivel de tehnologie ridicat, pentru a evita situația în care ISD în România ajung să fie specializate doar în sectoare cu valoare adăugată scăzută și cu intensitate tehnologică mică.

Figura 6.
**ISD în industrie în
anul 2016, ca % din
totalul stocurilor
de ISD din Industria
prelucrătoare⁹**

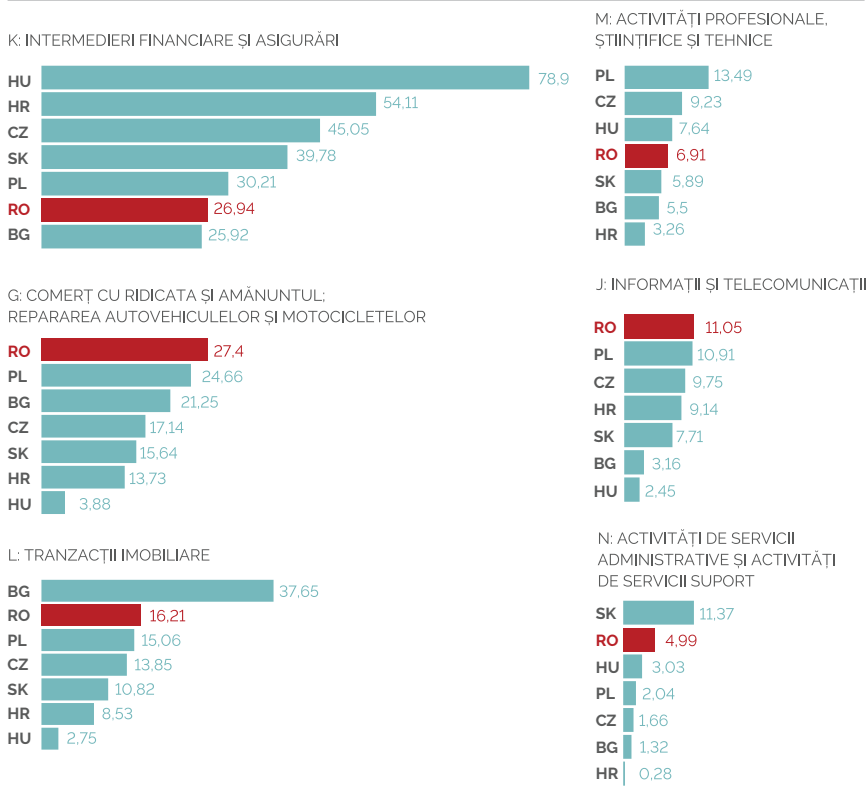
Sursa: calculele autorilor pe baza datelor Eurostat

8. Eurostat utilizează o clasificare a industriilor din sectorul prelucrător în funcție de intensitatea tehnologică și pe baza CAEN Rev.2., astfel: industrii cu nivel tehnologic ridicat (high-tech (HT)), cu nivel tehnologic mediu spre înalt (medium high-tech (MHT)), cu nivel tehnologic mediu spre redus (medium low-tech (MLT)) și cu nivel tehnologic redus (low-tech (LT)). Mai multe detalii la https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:High-tech_classification_of_manufacturing_industries

9. Diferența până la 100% este dată de lipsa unor date pentru anumite sectoare.

România deține cea mai mare pondere a ISD în sectorul Comerțului cu ridicata și amănuntul, comparativ cu țările din regiune. Al doilea sector principal de concentrare al ISD este cel al Intermedierilor financiare și asigurărilor. Cel de-al treilea sector ca importanță este cel al Tranzacțiilor imobiliare. Deținem însă cea mai mare pondere de ISD în sectorul Informațiilor și telecomunicațiilor, inclus în categoria serviciilor high-tech intensive în cunoaștere.

Figura 7.
Distribuția ISD pe principalele sectoare din servicii în anul 2016, ca % din totalul stocurilor de ISD din Servicii

Sursa datelor: Eurostat

Înregistrăm al doilea cel mai mic nivel dintre statele din regiune la ponderea serviciilor intensive în cunoaștere (KIS) și a Serviciilor financiare intensive în cunoaștere (KIFS), și avem rezultate modeste comparativ cu Polonia și Cehia în ceea ce privește serviciile de piață intensive în cunoaștere, cu excepția serviciilor financiare și de înaltă tehnologie (KIMS). Cea mai bună performanță raportată la ponderea stocurilor de ISD se înregistrează în domeniul Serviciilor high-tech intensive în cunoaștere (HTKIS), ca urmare a volumului de ISD atras în sectorul Informațiilor și telecomunicațiilor, însă foarte aproape de Cehia. Compensăm, în schimb, cu a doua cea mai mare pondere a ISD atât pentru serviciile mai puțin intensive în cunoaștere (LKIS), cât și pentru serviciile de piață mai puțin intensive în cunoaștere (LKIMS). O astfel de distribuție a ISD sugerează, din nou, tendința de orientare a ISD spre sectoarele cu o valoare adăugată scăzută (Figura 8).

Figura 8.
ISD în servicii în anul 2016, ca % din totalul stocurilor de ISD din Servicii

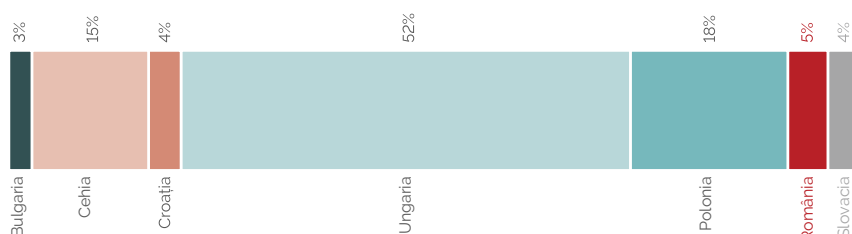
Sursa: calculele autorilor, pe baza datelor Eurostat¹⁰

10. Calculele au fost realizate pe baza datelor disponibile furnizate de Eurostat

Ne-a interesat poziția României în privința stocului de ISD la nivel regional din perspectiva industriilor cu diferite grade de intensitate tehnologică. România are, și din acest punct de vedere, o structură atipică a distribuției stocului de ISD între aceste industrii, însă situația la nivelul ECE (Europei Centrale și de Est) confirmă specializarea României mai curând pe industrii cu grade de intensitate tehnologică mai redusă. România deține cea mai mare pondere în stocurile de ISD la nivel regional în industriile high-tech cu grad mediu de tehnologizare (21%), dar și în cele low-tech cu grad mediu de tehnologizare (20%). Și în cazul serviciilor există deja o specializare bine definită a țărilor considerate din perspectiva distribuției stocului de ISD. În primul rând, observăm că ISD în serviciile intensive în cunoaștere (Knowledge-intensive services, KIS) reprezintă aproximativ 70% din totalul ISD în servicii în regiune (70,15%), însă cele șapte țări nu au aceeași importanță din această perspectivă.

Dacă reunim industriile high-tech și serviciile intensive în cunoaștere (vezi figura de mai jos), specializarea regională este destul de clară și este una în defavoarea României. Remarcăm anterior că România ar putea intra într-un cerc vicios al direcționării ISD spre sectoare și industrii cu nivel tehnologic scăzut. La momentul actual, România are nevoie extrem de rapid de o reconsiderare a avantajelor sale competitive, inclusiv la nivel regional, pentru a ieși din acest cerc vicios și a reuși să atragă niveluri mai ridicate de ISD spre zona high-tech și a serviciilor intensive în cunoaștere.

Figura 9.
Distribuția regională a stocurilor de ISD în industrii cu grad de tehnologizare ridicat și servicii intensive în cunoaștere (% din stocuri de ISD atrase de cel 7 țări, 2016)

Sursa: calculele autorilor

C. ANALIZA COMPETITIVITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A STATELOR ÎNVECINATE LA NIVEL NAȚIONAL ȘI REGIONAL

Indicele competitivității¹¹ este calculat pe baza a trei sub-indici, care evaluează 11 dimensiuni:

Elemente de bază: calitatea instituțiilor, stabilitate macroeconomică, infrastructură, sănătate, educație de bază;

Eficiență: învățământ superior și învățare de-a lungul vieții, eficiența pieței muncii, dimensiunea pieței;

Inovație: pregătire tehnologică, gradul de sofisticare al afacerilor, inovație.

11. Calculele au fost realizate pe baza datelor disponibile furnizate de Eurostat

Valoarea medie a sub-indicilor la nivel de țară indică cele mai scăzute valori pentru Bulgaria în cazul eficienței și inovației, urmată de România, în timp ce sub-indicele care evaluează Elementele de bază este cel mai departe de media europeană în România (urmată de Bulgaria).

În România, niciuna dintre cele 8 regiuni de dezvoltare nu se ridică la nivelul mediu de performanță al UE, nici măcar regiunea București-Ilfov, deși este cea mai aproape de medie și este regiunea care cuprinde capitala țării. Practic, din cele 51 de regiuni analizate, pe primul loc, cu cea mai bună performanță, se află regiunea capitalelor din Cehia și Slovacia.

Cea mai mare lipsă de competitivitate este înregistrată la nivelul primei dimensiuni evaluate (Elemente de bază), unde România înregistrează cea mai redusă performanță comparativ cu media UE. Principalele probleme sunt reprezentate de accesul slab la educația de bază, urmat de sistemul de sănătate precar și o calitate scăzută a infrastructurii. Un nivel relativ similar de competitivitate este înregistrat pentru a treia dimensiune, inovația, ca urmare a unor niveluri scăzute de pregătire tehnologică și de sofisticare a afacerilor.

Concluzionând, România nu este pregătită nici măcar din punct de vedere al elementelor de bază

pentru a fi competitivă la nivel regional și european. În acest context, este puțin probabil ca restul elementelor care stimulează competitivitatea unei națiuni să poată fi încurajate.

Raportul Euromonitor din anul 2018¹² preconizează faptul că România se va confrunta cu lipsa forței de muncă în special în industriile cu valoare adăugată ridicată. Același raport remarcă eforturile Bulgariei pentru îmbunătățirea calității sistemului educațional, reușind performanța de a fi printre primele trei țări din Europa Centrală și de Est la creșterea participării în sistemul de învățământ în perioada 2012-2017.

Cehia este performerul regiunii în ceea ce privește atractivitatea mediului de afaceri, conform raportului Euromonitor din anul 2018. Performanțele obținute până în prezent au în continuare potențialul de a atrage noi investitori.

12. Euromonitor International. 2019. Passport. Business Dynamics: Romania.

I. Analiza regională a competitivității din perspectiva determinantilor ISD

Pentru această analiză am folosit un set de 10 indicatori care reflectă determinanții ai ISD și care sunt prezenți și în calculul European Regional Competitiveness Index 2019, având drept restricție importantă disponibilitatea lor. Indicatorii au fost colectați din baza de date Eurostat sau din baze de date ale băncilor centrale și sunt prezentați în Tabelul 1.

Tabel 1.
Determinanți ai ISD

Determinant ISD	Abreviere	Definiție, u.m.
	Stoc ISD	Stocurile de ISD - Milioane EUR, Eurostat Polonia: Banca Centrală a Poloniei; Ungaria: Banca Centrală a Ungariei
Infrastructură	INFR	Kilometri de autostradă la 1 milion locuitori
	HTMAN	Ocuparea forței de muncă în industriile intensive în tehnologie (% din locurile de muncă totale)
	KISER	Ocuparea forței de muncă în serviciile intensive în cunoaștere (% din locurile de muncă totale)
	LTMAN	Ocuparea forței de muncă în industriile puțin intensive în tehnologie (% din locurile de muncă totale)
	RDEUR	Cheltuieli de cercetare-dezvoltare, Euro pe locuitor
Gradul de sofisticare al economiei	GVA (numai pentru regiunile României)	Gradul de sofisticare a mediului de afaceri – VAB în prețuri de bază, Milioane euro (sectoarele K-N: Activități financiare și de asigurare; activități imobiliare; activități profesionale, științifice și tehnice; activități de servicii administrative și de asistență)
Dimensiunea pieței	GDPC	PIB pe cap de locuitor, PPP, Indice al cheltuielilor reale pe locuitor (EU28=100)
	SEC	Populația cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani înscrisă în învățământul secundar superior și postliceal non-terțiar (nivelurile 3 și 4)
Piața muncii	TER	Populația cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani înscrisă în învățământul terțiar (nivelurile 5-8)
	EMP	Populația ocupată în toate activitățile economice, fără agricultură – 15-64 ani, mii de persoane
Digitalizarea economiei	NET	Gospodării cu acces la internet la domiciliu (% din totalul gospodăriilor)

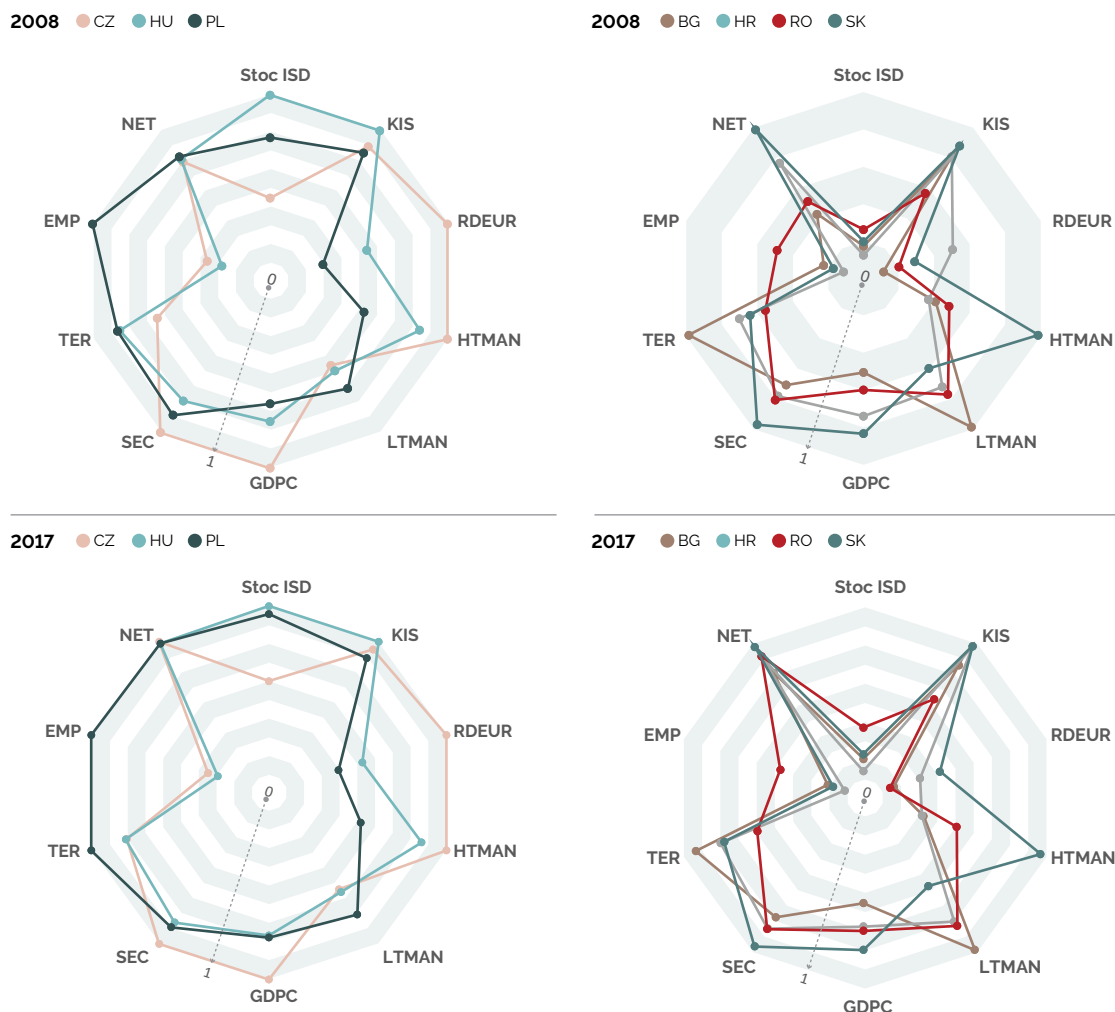
Figura 10 arată poziționarea relativă a țărilor din ECE (Polonia, Ungaria, Cehia, România, Bulgaria, Slovacia, Croația) față de cea mai bine plasată țară din perspectiva acestor indicatori la două momente de timp – 2008 și 2017 (pe baza datelor disponibile).

Principalele concluzii ale analizei regionale la nivelul ECE sunt următoarele:

1. Țările din regiune au poziții diferite în funcție de indicator, însă Cehia deține primul loc pentru 4 indicatori (RDEUR, HTMAN, GDPC, SEC), urmată de Bulgaria (LTMAN, TER), Slovacia (HTMAN, NET). România are poziții slabe și foarte slabe comparativ cu restul țărilor din ECE pentru aproape toți indicatorii, cu excepția LTMAN și EMP (locul 2 în 2008 și 2017).

2. Cele mai mari progrese în termeni relativi sunt înregistrate de Bulgaria (RDEUR și NET), România (INFR), Croația (KIS) și Polonia (GDPC). Cele mai mari regrese în termeni relativi sunt înregistrate de Croația (RDEUR) și Bulgaria (HTMAN). În privința României, ea înregistrează cel mai mare progres în poziția sa relativă pentru INFR (o creștere de 2,62 ori), ca și alte progrese, mai reduse, pentru NET (1,77), GDPC (1,17), KIS (1,11). Există însă și reduceri ale poziției relative pentru RDEUR și EMP.
3. Țările din regiune sunt destul de omogene din perspectiva acestor indicatori, acest lucru reflectând similaritățile economiilor lor, cel puțin la nivel general. Cea mai mare eterogenitate este înregistrată pentru INFR, RDEUR, EMP (atât în 2008, cât și în 2017). Cei mai omogeni indicatori la nivel regional sunt SEC și KIS (în 2008) și SEC, TER, KIS și GDPC (în 2017).

Figura 10.
Poziționarea relativă
a țărilor din ECE,
2008 versus 2017, din
perspectiva determi-
nanților ISD

Sursa: calculele
autorilor

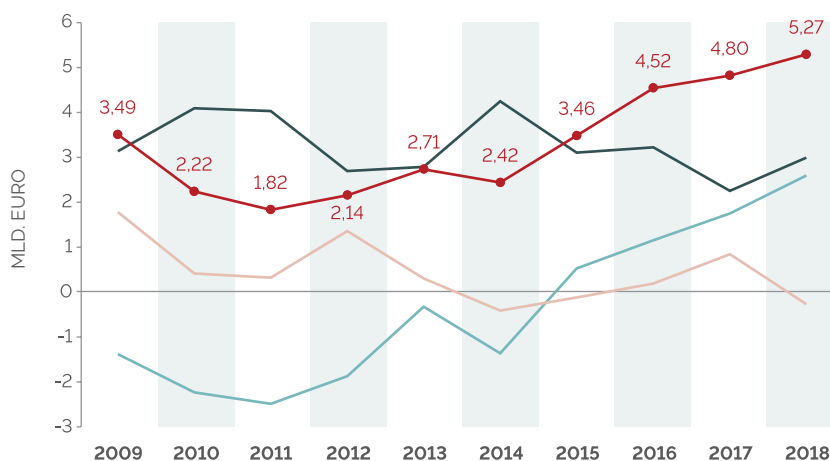
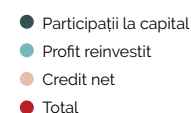
3. INVEȘTIȘIILE STRĂINE ÎN ROMÂNIA

A. PREZENTAREA PRINCIPALELOR EVOLUȘII

I. Încheierea unei etape a ISD în România. Schimbări la nivelul componentelor fluxurilor ISD

Fluxurile de ISD au crescut constant în România începând cu anul 2011 (Figura 11), cu excepția anului 2014. Se remarcă însă o schimbare a structurii ISD în ultima perioadă, marcată, pe de o parte, de diminuarea creditului net în alcătuirea fluxurilor de ISD de intrare și de o creștere a profitului reinvestit.

Figura 11.
Evoluția fluxurilor de
ISD în România, total
și pe componente

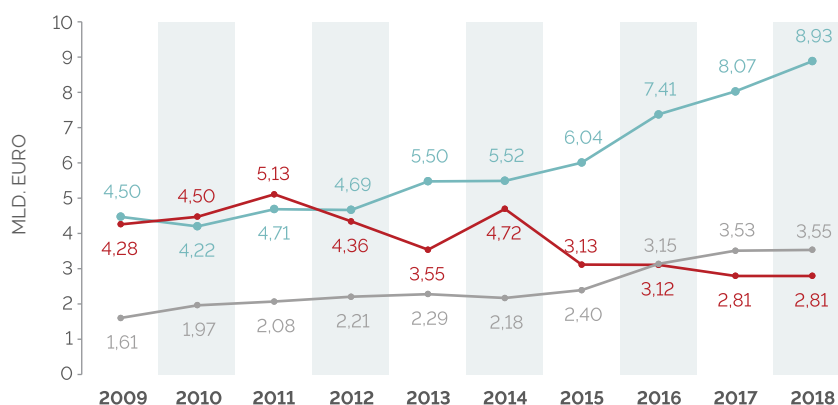
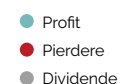

Sursa datelor: BNR

Valorile negative ale creditului net indică faptul că suma creditelor acordate de întreprinderile ISD din România partenerilor nerezidenți din grup este mai mare decât creditul primit de firmele din România, aspect care subliniază că investițiile din România au ajuns la maturitate. De acum, sunt capabile de a oferi credite partenerilor din afară, cu care au legături pe lanțul de valoare.

În același timp, evoluția pe componente a profitului reinvestit (Figura 12) indică o plafonare a pierderilor la aprox. 3 mld. euro în ultimii ani, concomitent cu o creștere constantă a profitului net până la 8,93 mld. euro. Valoarea dividendelor distribuite cunoaște, la rândul ei, o plafonare la aprox. 3,5 mld euro.

Figura 12
Evoluția
componentelor
profitului reinvestit:
profit, pierdere
și distribuție de
dividende

Sursa datelor: BNR

Capacitatea de a oferi credite firmelor din grup poate sugera, în același timp, orientarea spre structuri de *cash pooling*. Un astfel de comportament de *cash pooling*, concomitent cu plafonarea pierderilor și a dividendelor, sugerează că firmele din România nu au oportunități de investiție suficiente. În schimb, dispun de lichidități pe care le păstrează la compania-mamă, ceea ce este similar unei lipse de investiții.

Este justă, prin urmare, concluzia conform căreia se încheie o etapă a ISD în România, care au atins maturitatea în ultimii ani. În acest context, este necesar a se trasa sau a se decide direcția în care România dorește să meargă și a se identifica modalitățile prin care o va face.

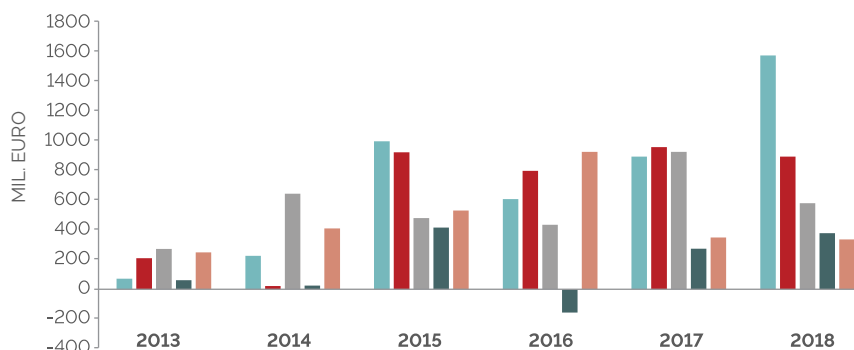
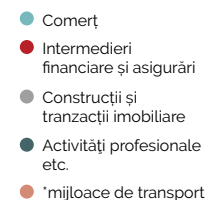
II. Fluxurile noi de ISD au fructificat creșterea veniturilor românilor

Fluxuri importante de ISD au fost direcționate în sectorul comerțului și al construcțiilor și tranzacțiilor imobiliare, prin urmare în dezvoltarea de centre de afaceri și magazine.

Pe termen lung, o evoluție a veniturilor și, implicit, a consumului la dimensiunile din ultimii ani în România, nu este sustenabilă. În general, ar trebui ca investițiile productive să le urmeze cu un decalaj de 1-3 ani pe cele destinate consumului, lucru care nu este sesizabil în România. În lipsa

unor măsuri specifice, România riscă să fie destinația investițiilor de consum, care vor exploata numai dimensiunea ridicată a pieței. Când acest avantaj al puterii de cumpărare va dispărea, vor dispărea și astfel de investiții.

Figura 13
**Evoluția fluxurilor de
ISD în principalele 5
sectoare de activitate**

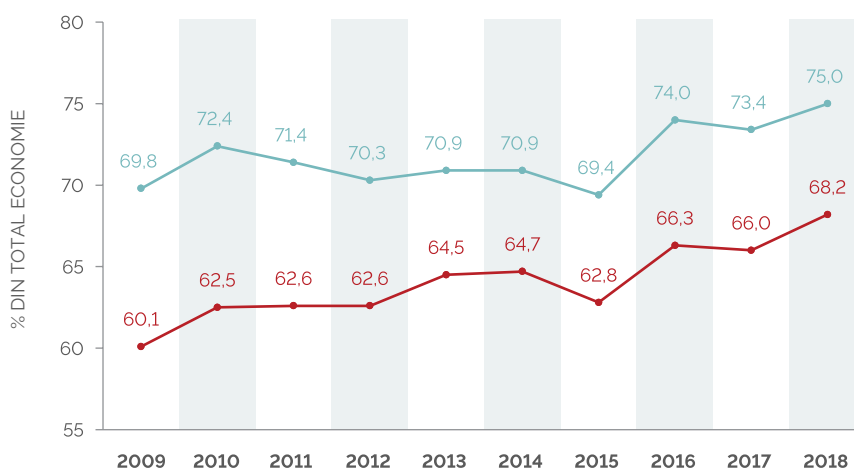
Sursa datelor: BNR

Notă:
sectoarele marcate
cu * fac parte
din industria
prelucrătoare.

Firmele străine încă păstrează o structură echilibrată a exporturilor față de importuri. Datele BNR ne arată că în anul 2018, 75% din exporturile României au fost efectuate de firmele ISD, iar 68%¹³ din importuri le aparțin (Figura 14). Decalajul dintre cele două ponderi a fost în scădere în 2016-2018.

13.
Diferența față de
cifrele Institutului
Național de Statistică
(INS) se poate datora
ca urmare a integrării
parțiale a firmelor cu
capital mixt.

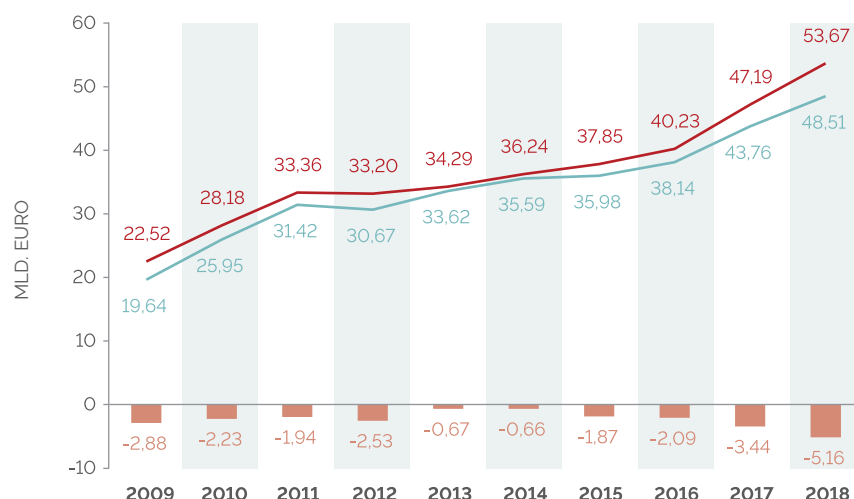
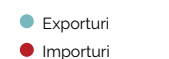
Figura 14
**Evoluția ponderii
exporturilor și
a importurilor
de bunuri ale
companiilor ISD în
totalul exporturilor
și importurilor de
bunuri ale României**

Sursa datelor: BNR

Volumul importurilor realizat de companiile ISD este superior exporturilor, similar trendului înregistrat până acum (Figura 15). Cu un volum al exporturilor de 48,5 mld. euro și al importurilor de 53,7 mld. euro, deficitul comercial s-a ridicat la 5,16 mld. euro în anul 2018. În anul 2018, deficitul comercial creat de companiile ISD a reprezentat 34,8% din totalul deficitului comercial al României, cea mai ridicată valoare din ultimii ani.

Figura 15
**Evoluția exporturilor,
importurilor și a
deficitului comercial
al companiilor ISD**

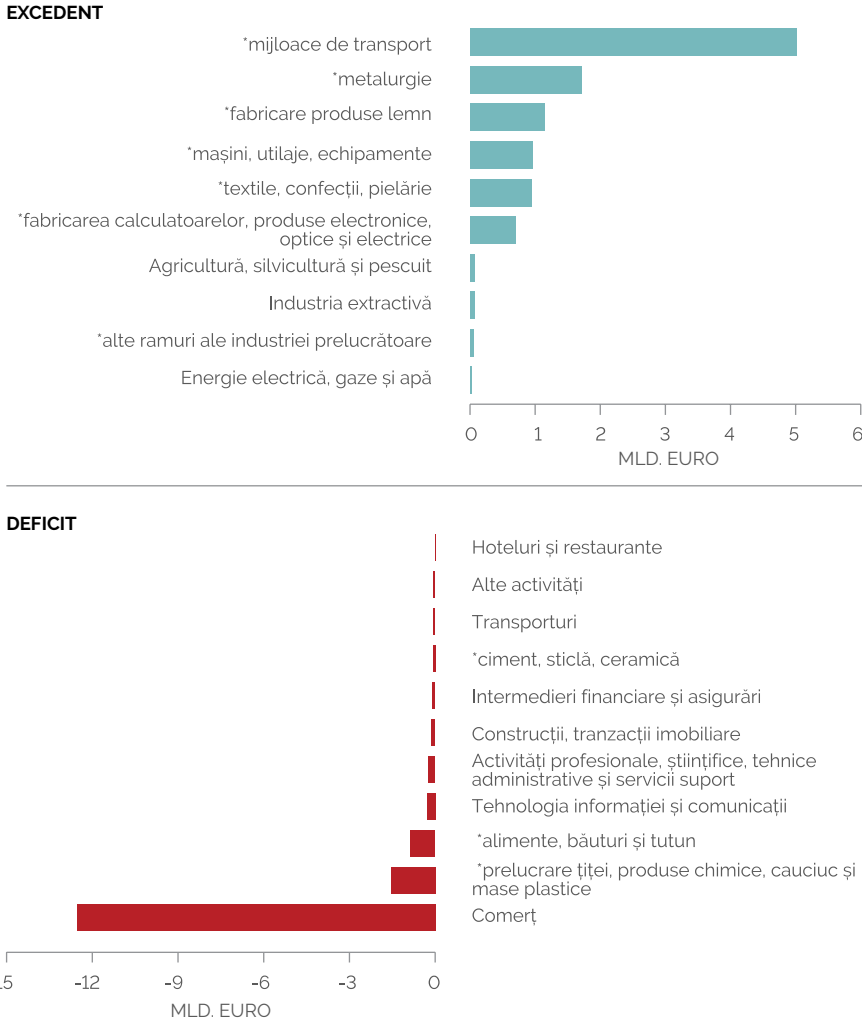
Sursa datelor: BNR

Activitatea companiilor ISD pe sectoare economice indică, în general, un echilibru între nivelul exporturilor și al importurilor (Figura 16). Deficitul comercial creat de companiile ISD provine, însă, în principal din trei sectoare de activitate:

- Comerț,
- Prelucrare țitei, produse chimice, cauciuc și mase plastice,
- Alimente, băuturi și tutun.

Prin urmare, majorarea deficitului apare în special ca urmare a acoperirii nevoii pentru bunuri de consum, stimulate de veniturile în creștere ale românilor.

Figura 16
Evoluția exporturilor, importurilor și a deficitului comercial al companiilor ISD

Notă:
sectoarele marcate cu * fac parte din industria prelucrătoare.

Sursa datelor: BNR

Principalele state destinație ale exporturilor românești în sectorul comerț cu ridicata, comerț cu amănuntul și reparații sunt Germania (10,1% din totalul acestor exporturi), Bulgaria (9,5%), Ungaria (5,75%), Italia (5,7%), Nordul Africii (5,4%) în anul 2017, ultimul disponibil pentru date comparabile la nivelul OECD. Principalele surse ale importurilor în același sector sunt Germania (15,85% din totalul importurilor), Ungaria (9,9%) și Polonia (7,65%), Italia (7,2%), Olanda (5,1%) și Turcia (4,6%)¹⁴.

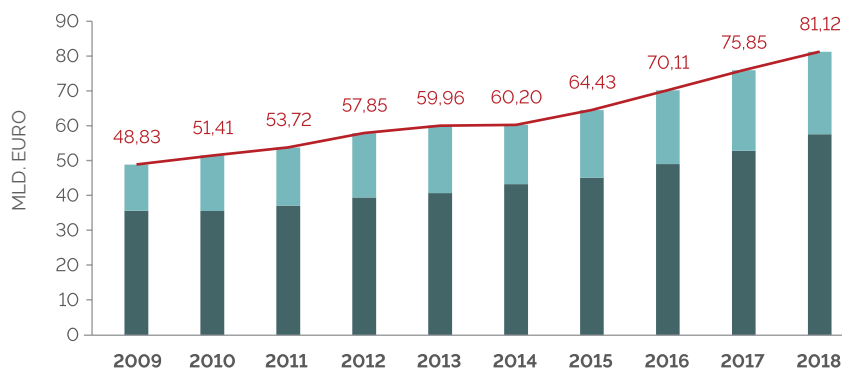
III. Alte evoluții semnificative în activitatea companiilor ISD

Stocurile de ISD au crescut într-un ritm constant, ajungând la valoarea de 81,12 mld. euro în anul 2018. Sunt formate în principal din participații la capital (care include aportul la capital și valoarea profiturilor reinvestite) și o pondere relativ constantă a creditelor, situată în jurul a 30% din valoarea totală a soldurilor de ISD (Figura 17).

14. Datele pentru anul 2017 pentru China nu sunt disponibile. La nivelul anului 2015, China deține o pondere de 6,5% din totalul importurilor în sectorul Comerț cu ridicata, comerț cu amănuntul și reparații.

Figura 17
**Evolușia stocurilor de
ISD în România, total
și pe componente**

● Total
● Participașii la capital
● Credite

Sursa datelor: BNR

Repartizarea soldului ISD pe regiuni continuă să fie foarte dezechilibrată (Tabel 2). Situașia se datorează, în parte, modului de înregistrare a datelor, conform căreia valoarea ISD este stabilită în funcșia de localizarea sediului social al companiei.

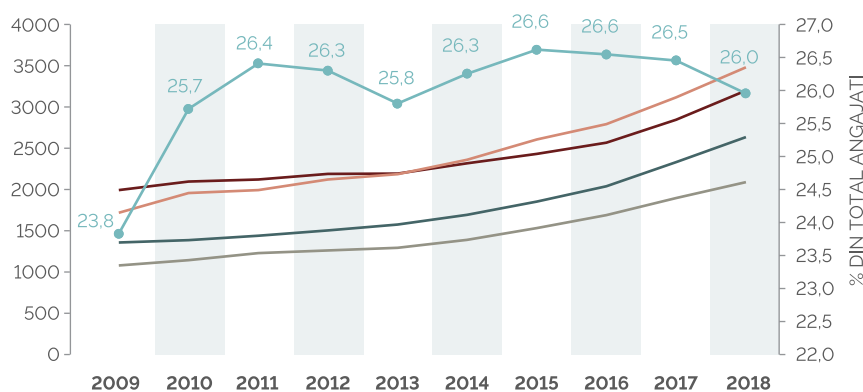
Tabel 2
**Repartizarea pe
regiuni de dezvoltare
a soldului ISD, ca %
din total ISD**

	2009	2015	2018
BUCUREȘTI – ILFOV	63,4	59,4	60,7
CENTRU	7,4	9,0	9,0
VEST	6,2	8,1	8,6
SUD – MUNTENIA	7,2	7,2	6,3
NORD-VEST	3,9	5,9	5,7
SUD-EST	5,9	4,5	4,2
SUD-VEST – OLTENIA	4,1	3,4	3,1
NORD-EST	2,0	2,6	2,4

Sursa datelor: BNR

Câștigul salarial mediu net în companiile cu proprietate integral străină a depășit atât media nașională, cât și media salariului net în companiile cu capital integral de stat, în ciuda creșterilor din ultimii ani. Numărul de salariașii în companiile ISD reprezintă 26% din numărul total al salariașilor din România, în ușoară scădere față de anii precedenșii (Figura 18).

Figura 18
**Evolușia câștigului
salarial mediu
net pe forme de
proprietate și a
ponderii numărului
de angajașii în
companiile ISD**

Sursa datelor: INS și BNR

Cei mai mari investitori străini provin din aceleașii trei țări care au fost și în ultimii ani principalii furnizori de ISD: Olanda (cu 23,9% din totalul stocurilor de ISD din România în anul 2018), Germania (12,7%) și Austria (12,2%). Ponderea acestor trei țări reprezintă 48,8% din totalul stocurilor de ISD în țara noastră, în ușoară descreștere față de anul 2015 (când se ridica la 51,6%) și față de anul 2009 (53,3%). Principalul investitor din afara Europei este Turcia, urmată de SUA în anul 2018. Se observă o scădere semnificativă a ponderii investișiiilor din SUA de la valori de 2,5% din totalul soldurilor de ISD în 2015 și 2,1% în 2009 la numai 0,7% în 2018.

B. EXPUNEREA ROMÂNIEI LA RĂZBOIUL COMERCIAL SAU LA MĂSURILE PROTECȚIONISTE

Banca Centrală a Spaniei a efectuat o evaluare a potențialului impact al unui război comercial între SUA și China și al impunerii de tarife în sectorul auto în UE. Impunerea de tarife asupra sectorului auto ar putea avea efecte puternice. O creștere, de exemplu, cu 25% a tarifelor impuse de SUA tuturor partenerilor asupra importului de vehicule și componente auto contribuie pe termen lung la scăderea, în medie, cu 3,3% a valorii adăugate în industria auto din UE. Cele mai afectate state ar fi Austria, urmată de Germania și Ungaria. Efectele sunt mai limitate în România, ca urmare a ponderii reduse a exporturilor auto către SUA.

Câtă vreme nu sunt o țintă directă a politicii protecționiste a SUA, statele europene pot fi afectate mai cu seamă în mod indirect de creșterea incertitudinii, scăderea încrederii și amânarea deciziilor de investiții. În cazul în care măsurile protecționiste le privesc direct, acestea pot fi amplificate de factorii indirecti, generând efecte mult mai negative decât cele așteptate¹⁵.

15. Viani, F. (2019). The latest protectionist trade trends and their impact on the European Union, Banco de Espana, Economic Bulletin 2/2019.

C. CE FEL DE ISD TREBUIE SĂ ATRAGĂ ROMÂNIA ÎN URMĂTORII ANI

În prezent, distribuția stocurilor de ISD raportat la valoarea adăugată brută indică faptul că România atrage ISD în sectoare cu valoare adăugată scăzută. De asemenea, ISD în România sunt orientate spre sectoare industriale cu nivel mediu spre scăzut de intensitate tehnologică. Doar 5% din stocurile de ISD din industria românească sunt în sectoare cu intensitate tehnologică ridicată, cel mai scăzut nivel din regiune. În acest context, există o nevoie puternică de a stimula orientarea ISD către industriile cu un nivel înalt de tehnologie.

O tendință îngrijorătoare este lipsa de capacitate a României din perspectiva atragerii ISD către sectorul serviciilor. România are cea mai mică pondere a ISD în sectorul serviciilor, în comparație cu statele vecine din regiune. Având în vedere reorientarea globală a fluxurilor ISD către servicii, susținute în mare parte de evoluțiile tehnologice, aceasta este o oportunitate pe care nu am reușit să o valorificăm și care solicită o atenție sporită în continuare, pentru a redresa această tendință.

Menținerea unei distribuții dezechilibrate la nivel de țară a fluxurilor și stocurilor de ISD riscă să adâncească decalajele dintre regiuni. În funcție de potențialul fiecăreia, trebuie încurajate ISD cu valoare adăugată cât mai ridicată, trebuie înlesnită reorientarea spre ISD în industriile cu grad înalt de tehnologie și intensive în cunoaștere, în domeniile aferente serviciilor.

D. CE FEL DE POLITICI PUBLICE POT ORIENTA ISD ASTFEL ÎNCÂT SĂ CREASCĂ VALOAREA ADĂUGATĂ DIN ECONOMIA ROMÂNIEI

România a intrat târziu pe terenul de joc al atractivității pentru ISD din cauza deschiderii efective a țării către investitorii străini abia spre sfârșitul anilor '90. Instabilitatea politică și juridică a fost o problemă aproape permanentă înainte de anii 2000, iar, recent, instabilitatea juridică a fost cuplată cu presiunea asupra mediului de afaceri în general. Nici ultimii trei ani nu au fost mai ușori, politicile salariale axate pe creșterea salariilor decuplate de productivitatea muncii erodând semnificativ unul dintre avantajele competitive de care s-a bucurat țara, sub forma forței de muncă cu costuri mici.

Fără măsuri concrete pentru creșterea competitivității, centrate pe atragerea unui anumit tip de ISD, România riscă să devină specializată în industrii cu valoare adăugată și intensitate tehnologică scăzute.

România trebuie să intre în etapa în care ISD sunt atrase după o serie de criterii strategice. Ungaria a făcut acest pas în ultimii ani, prin trecerea de la ISD în sectoarele textile și de prelucrare a produselor alimentare cu valoare scăzută, la comerțul cu ridicata, comerțul cu amănuntul și reparația vehiculelor¹⁶.

Un prim pas este de a identifica avantajele competitive ale României, oportunitățile care pot fi transformate în avantaje competitive, și a decide, în primul rând, asupra unei viziuni pe termen lung.

16. <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/hungary/foreign-investment>

Dacă dorim să beneficiem de prezența ISD, conceperea politicilor publice trebuie să fie orientată către o abordare strategică și structurală care vizează valorificarea tuturor oportunităților oferite de ISD. Aceasta presupune două măsuri complementare și care se influențează reciproc:

- îmbunătățirea capacității companiilor locale de a „învăța” și „absorbi” cunoștințele și evoluțiile tehnologice de la investitorii străini,
- direcționarea ISD către activități cu valoare adăugată ridicată.

O politică generală pentru atragerea ISD are șanse mai reduse de a funcționa, date fiind diferențele la nivel regional în România. Concentrarea la nivel de regiune asupra avantajelor competitive și a aspectelor de îmbunătățit cu participarea administrațiilor locale joacă un rol important în amplificarea efectelor pozitive ale ISD asupra bunăstării regionale și dezvoltării economice. Putem, astfel, trece spre un model de dezvoltare bazat pe colaborare între guvernul la nivel central, autoritățile de la nivel local, companii, universități și institute de cercetare, ONG-uri, etc.

Autoritățile locale și județene pot acționa pentru a sprijini și favoriza interacțiunea dintre actorii economici, coordonarea, conexiunile și sinergiile prin promovarea bunelor practici și experiență din interiorul și din afara contextului local. Atât Bulgaria, cât și Polonia, oferă facilități fiscale pentru investiții realizate în zone economice cu statut special (defavorizate).

Fabricarea autovehiculelor de utilizare generală este sectorul cu cele mai mari stocuri de ISD din totalul celor atrase în industrie. Încurajarea acestor sectoare se poate face prin măsuri specifice, cum este și cazul Ungariei, care oferă stimulente pentru investiții într-o serie de domenii de activitate: producție, logistică, centre de servicii, cercetare-dezvoltare, turism, producția de filme, sport etc.

Asigurarea stabilității din punct de vedere politic și legislativ contribuie la creșterea încrederii investitorilor. Unul dintre factorii care contribuie la atractivitatea Cehiei pentru investitori este reprezentat de garanția unei Bănci Centrale puternice, independente, care asigură stabilitatea monedei.

Ordinea celor mai importanți factori în determinarea viitoarelor fluxuri de ISD:

- Efectul de aglomerare rămâne cel mai important în a determina viitoare fluxuri de ISD.
- Nivelul PIB/locuitor,
- Forța de muncă angajată în servicii intensive în cunoaștere,
- Infrastructura,
- Cheltuielile cu cercetarea-dezvoltarea și extinderea rețelei de gospodării cu acces la internet la domiciliu.

Dintre toate aceste măsuri, cea mai urgentă este cea care vizează forța de muncă, pentru că România se confruntă atât cu un deficit de forță de muncă (determinat de migrația masivă a populației în străinătate), cât și cu fenomen de neconcordanță a calificărilor (*skills mismatch*) între oferta și cererea de forță de muncă.

4. STUDIU DE CAZ: EFECTE DE MULTIPLICARE ALE ISD ÎN TREI INDUSTRII - ENERGIE, TELECOM ȘI AUTOMOTIVE

A. DATE COLECTATE DE LA MEMBRII CONSILIULUI INVESTITORILOR STRĂINI (FIC)

Impactul ISD în economia României, ca în orice alte economii de altfel, are ramificații multiple. Pe lângă impactul direct măsurabil în economie, evidențiat de valoarea adăugată brută (VAB) sau de numărul de angajați, există și alte efecte a căror cuantificare este mai dificil de realizat, cum ar fi, de exemplu, impactul transferului de know-how asupra productivității curente și viitoare. Această secțiune estimează impactul direct în economie a unui eșantion reprezentativ a membrilor FIC în trei sectoare ale economiei, și anume: energie, telecomunicații și producția auto (automotive).

Impactul operațiunilor în România, în fiecare din cele trei sectoare, este evaluat printr-o analiză standard denumită evaluarea impactului economic. Aceasta necesită cuantificarea impactului a trei tipuri de efecte, pe care cheltuielile membrilor FIC din cele trei sectoare le au, cumulat pe fiecare sector, în economie. Astfel:

Impactul direct se referă la activitatea desfășurată în România, profiturile generate de această activitate, precum și taxele sau impozitele plătite ca urmare a acestor activități, atât de către companiile membre FIC, cât și de către angajații acestora;

Impactul indirect este efectul imprimat de-a lungul lanțului de aprovizionare ca rezultat al activității de furnizare de bunuri și servicii, ce constituie elemente de intrare în activitatea membrilor FIC;

Impactul indus reprezintă efectul la nivel larg generat în economie prin cheltuielile făcute de către angajații companiilor membre FIC, cât și a furnizorilor acestora.

Metodologie:

1. S-au creat trei grupuri, în corespondență cu cele trei sectoare analizate, în care au fost incluși membrii FIC cu activitățile cele mai semnificative din fiecare sector. Companiile care constituie cele trei eșantioane sunt: Enel, Engie, E.ON și OMV-Petrom în sectorul de energie; Ford și Renault în sectorul automotive; Orange, Vodafone și Telekom în sectorul de telecomunicații.
2. S-a creat un chestionar prin intermediul căruia s-au solicitat, direct membrilor FIC, informațiile necesare efectuării studiului; Rata de răspuns a fost de 66%¹⁷, iar pentru companiile care nu au răspuns, analiza de impact a utilizat date publice.
3. S-a calculat impactul direct, cumulat pe fiecare sector, al acestora, estimat prin însumarea profitului brut – venitul înainte de taxe, dobânzi, depreciere și amortizare - cu cheltuielile de compensare ale salariaților. Astfel, s-a cuantificat atât contribuția impozitelor directe plătite la buget, cât și o parte a efectului investițiilor făcute de aceste companii de-a lungul timpului.
4. Utilizând tabelul de intrări/ieșiri s-au estimat multiplicatorii în economie, corespunzători fiecăruia din cele trei sectoare economice prin metoda "Leontief"¹⁸.

În cazul sectorului energetic, datorită naturii activităților membrilor FIC incluși în acest grup, s-a utilizat o medie ponderată a multiplicatorilor din două sectoare:

1. Industria extractivă
2. Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat.

Anul de referință pentru datele colectate de la membrii FIC este 2018, însă cel pentru tabelul de intrare/ieșire este 2014. Astfel, interpretarea datelor din perspectiva anului curent trebuie să țină cont de faptul că structura economiei este posibil să se fi schimbat în această perioadă. Totodată, o estimare punctuală, efectuată într-un anumit an, poate oferi uneori o imagine distorsionată a

17. Unele date au fost incomplete chiar și în rândul companiilor care au răspuns la chestionar, astfel încât, în aceste cazuri, s-au folosit estimări obținute din date disponibile public.

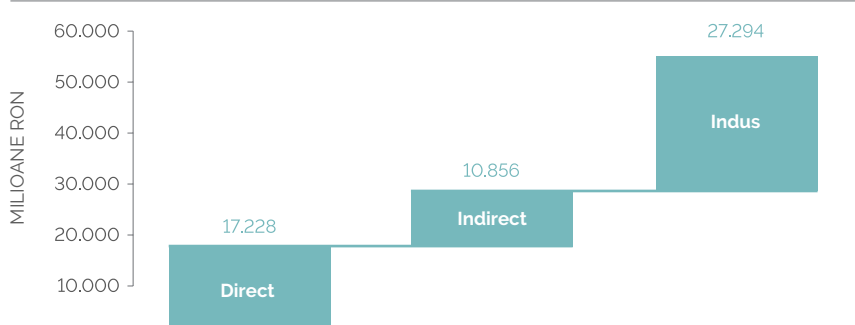
18. Wassily Leontief a câștigat premiul Nobel pentru economie în 1973. Modelul economic dezvoltat de acesta poate fi aplicat la nivel de economie sau de regiune și se bazează pe o matrice de intrări/ieșiri a căror elemente reprezintă valoarea monetară a intrărilor/ieșirilor pentru fiecare din sectoarele economice considerate.

impactului în economie, datorită influențelor ciclurilor de afaceri. O parte din date a necesitat aproximări, astfel încât cifrele obținute reflectă mai degrabă o subestimare a impactului membrilor FIC în economie. Rezultatele sunt prezentate mai jos, pe fiecare din cele trei sectoare.

B. ENERGIE: OMV-PETROM, ENGIE, ENEL, E.ON

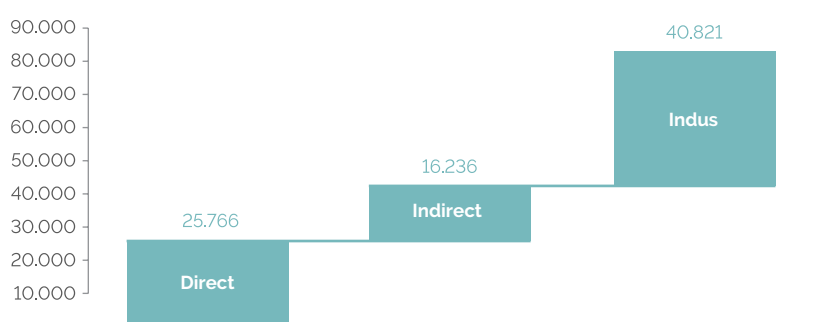
Impactul direct în economie al companiilor analizate din sectorul energetic a fost estimat la 17,2 miliarde RON. Acesta reprezintă aproape jumătate din valoarea adăugată brută în economie, generată de cele două sectoare: industria extractivă și producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat. Efectul indirect și indus generează la rândul lor peste 10,8 și respectiv 27,3 miliarde RON, astfel încât impactul total în economie al reprezentanților FIC din sectorul energetic este estimat la peste 55 miliarde RON (vezi graficul de mai jos). Acesta este echivalentul a 5,81% din PIB-ul anului 2018.

Total VAB efect în economie, Energie - FIC

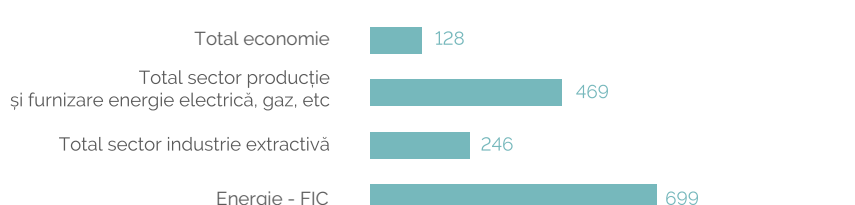
În mod similar, se poate calcula impactul total în economie la nivelul numărului de angajați. Impactul direct este de 25.766 angajați, ceea ce reprezintă un sfert din numărul total de angajați atât în sectorul extractiv, cât și în producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat. Cuantificând și efectele indirecte și induse, numărul total de locuri de muncă estimat a fi generat în economie de către activitățile membrilor reprezentativi ai FIC ce operează în sectorul energetic se ridică la 82.824 (vezi graficul de mai jos).

Total efect număr angajați în economie, Energie - FIC

Având estimarea valorii adăugate brute directe în economie și numărul de angajați, se poate calcula valoarea adăugată pe angajat, o măsură de aproximare a productivității. După cum se vede din tabelul de mai jos, productivitatea medie în companiile reprezentative FIC din sectorul energiei, de 699.000 RON pe angajat, a fost peste nivelul productivității sectoriale – atât cea din sectorul industriei extractive (246.000 RON) cât și a celei de producție și furnizare de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (469.000 RON). Diferența este și mai mare față de productivitatea medie per angajat la nivelul întregii economii (128.000 RON)¹⁹, ceea ce este de așteptat, având în vedere că o mare parte din activitățile altor sectoare din economie au o productivitate scăzută.

Valoarea adăugată pe angajat, Mii RON, Energie

19: Productivitatea medie în economie a fost calculată la un număr de 6,7 milioane angajați, număr ce include numărul total de contracte de muncă, a lucrătorilor care sunt angajați proprii, precum și un număr estimat al lucrătorilor din administrația publică, a căror contracte nu sunt înregistrate în Revisal.

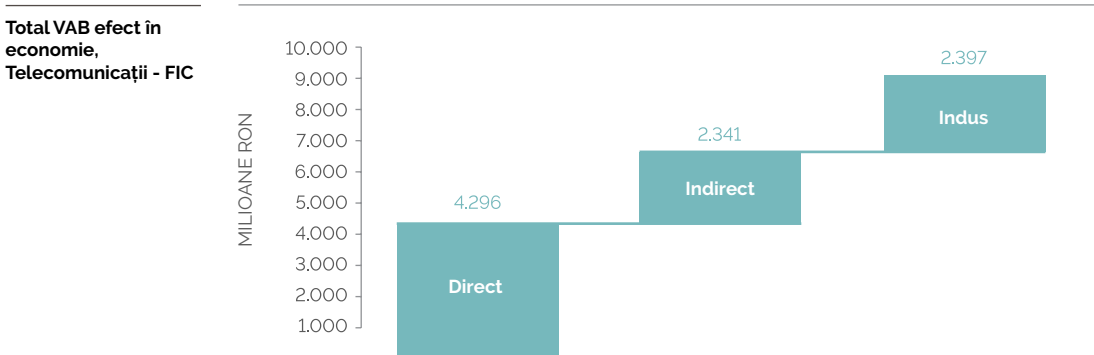
Acest fapt reliefează impactul semnificativ pe care firmele cu capital străin din sectorul energetic îl au în economia României, atât la nivel de productivitate, cât și de impact pe lanțurile de producție.

Având în vedere că U.E. urmărește o tranziție către energie curată din surse regenerabile până în anul 2050, setorul energetic este supus unor transformări semnificative, la fel și întreaga structură economică.

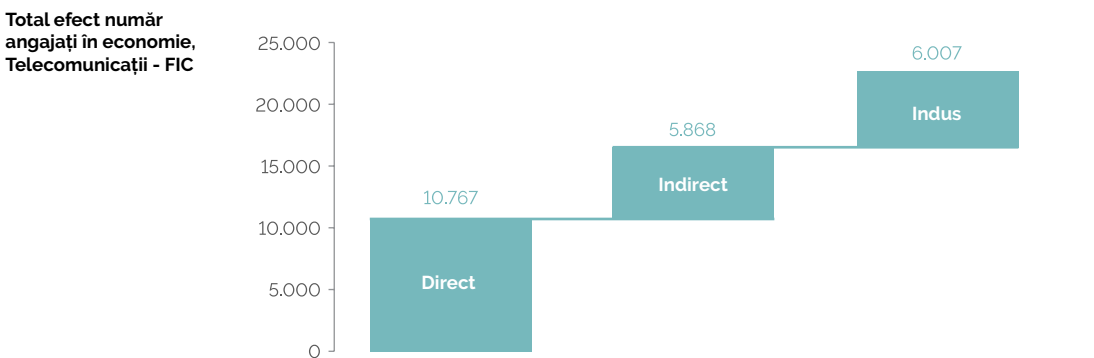
Drept consecință, nevoia de investiții a sectorului energetic va fi mai mare în viitorul apropiat. Planului Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice, prezentat în aprilie 2020 la Comisia Europeană, estimează la nivel național investiții de aproximativ 23 de miliarde de euro. Investițiile vor fi necesare doar în producția, transportul și distribuția electrică la nivel intern. O mare parte din această sumă va fi orientată către sectorul privat.

C. TELECOMUNICAȚII: ORANGE, VODAFONE, TELEKOM

În mod similar, impactul direct în economie al firmelor reprezentative FIC din domeniul telecomunicațiilor este estimat la aproape 4,3 miliarde RON. La rândul lor, impactul indirect și cel indus generează, cumulată, un efect de peste 4,7 miliarde RON în economie, astfel încât valoarea adăugată totală în PIB ajunge la puțin peste 9 miliarde de RON sau echivalentul a 1% din PIB-ul anului 2018.

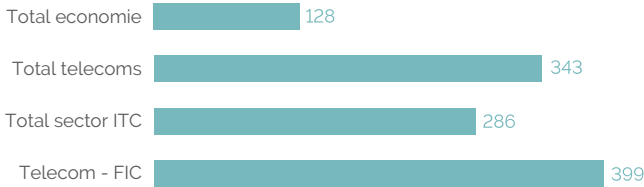

Pe piața forței de muncă, impactul direct al companiilor reprezentative FIC din sectorul telecomunicațiilor este de 10.767 de angajați, aproape un sfert din numărul total al angajaților în acest sector la nivelul întregii economii (46.600 numărul mediu de angajați în 2018). La nivelul întregii economii însă, impactul total pe piața forței de muncă este mult mai mare, de 22.642.

Productivitatea medie estimată a companiilor FIC ce operează în sectorul telecom este de 399.000 RON pe angajat. Este mai ridicată atât față de productivitatea la nivel de sector (343.000 RON pe angajat), cât și față de nivelul industriei de resort – i.e. sectorul ITC – de informații și telecomunicații (286.000 RON pe angajat).

Valoarea adăugată pe angajat, Mii RON, Telecomunicații

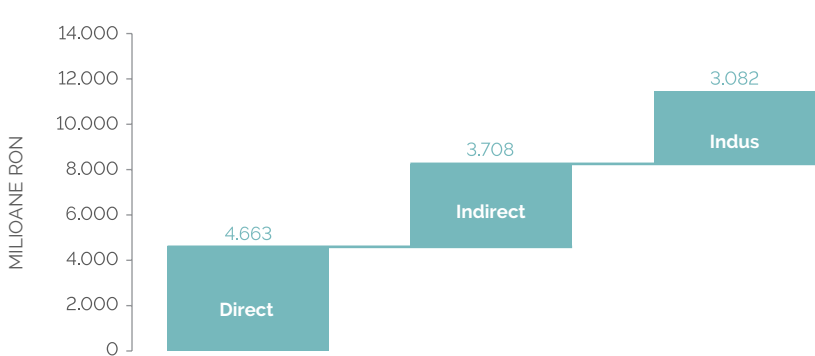

Diferența de productivitate față de media sectorului se explică prin anvergura europeană sau globală a companiilor membre FIC din sector, ceea ce permite câștiguri de eficiență datorită economiei de scală într-un sector care este extrem de competitiv.

D. PRODUCȚIA AUTO: RENAULT, FORD

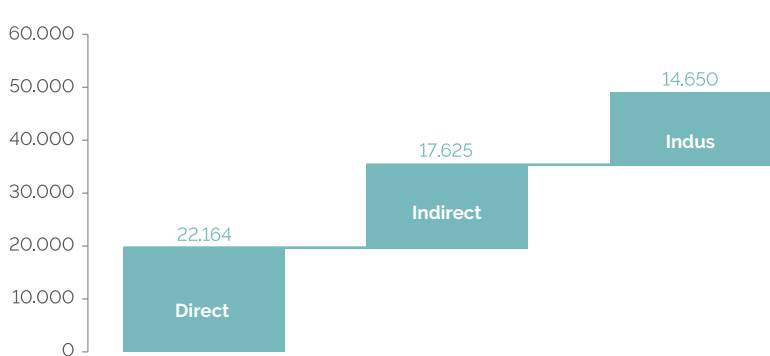
Valoarea adăugată brută în economie a companiilor reprezentative FIC din domeniul automotive a fost estimată la aproape 4,7 miliarde RON. Impactul total în economie este aproape 11,5 miliarde RON, echivalentul a 1,2% din PIB-ul anului 2018.

Total VAB efect în economie, Automotive - FIC

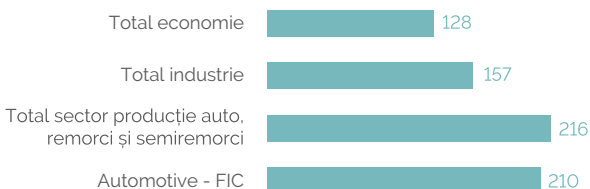
Forța de muncă angajată direct de reprezentanții membrilor FIC în sector este de 22.164 de angajați, echivalentul a puțin peste 11% din numărul mediu total de angajați la nivel de sector în economie (198.233). Impactul pe piața forței muncii, cumulând efectele indirecte și induse este de 54.439 locuri de muncă, 0,8% din numărul total al angajaților în economie²⁰.

Total efect număr angajați în economie, Automotive - FIC

Valoarea adăugată medie brută pe angajat este estimată la 210.000 RON pentru companiile membre FIC care operează în sector. Această valoare este marginal sub media sectorului de producție auto, remorci și semiremorci (216.000 RON pe angajat), explicabilă prin gradul relativ ridicat de specializare în sector. O parte semnificativă de companii care operează în acest sector furnizează produse intermediare companiilor reprezentative FIC din acest sector, companii care au o anvergură globală. Raportat la total industrie, valoarea adăugată brută pe angajat (157.000 RON) este cu o treime mai ridicată.

Valoarea adăugată pe angajat, Mii RON, Automotive

20. O evaluare internă a membrilor FIC din sectorul auto, primită după finalizarea raportului, arată cum angajații auto produc mai multă valoare adăugată pe angajat decât media economiei și decât media industriei, ceea ce este în concordanță cu concluziile noastre. De asemenea, conform evaluării interne factorul de multiplicare a ocupării forței de muncă din industria auto se ridică la: 1:10. Cu alte cuvinte un loc de muncă la producătorii de automobile duce la crearea a 10 locuri de muncă în industria orizontală locală (conform sursei Acarom). Acest lucru poate apărea în cazurile care necesită procese complexe de producție cu un grad ridicat de specializare.

E. CONCLUZII

Analiza impactului total în economie a unui număr foarte redus, reprezentativ din punctul de vedere al volumului de activitate, a membrilor FIC pe trei sectoare de interes - energie, telecomunicații și producția auto - scoate în evidență impactul semnificativ pe care investitorii cu capital străin îl au, atât pe lanțurile de producție din economie, cât și la nivelul cererii agregate.

Valoarea adăugată brută pe angajat este în toate cele trei cazuri superioară, atât valorii medii pe economie, cât și celei sectoriale - de exemplu, la nivel de total industrie în cazul subsectorului de automotive, la nivel de total industrie și energie, cumulat, în cazul subsectorului de extracție și de furnizare, distribuție energie electrică și gaz sau la nivelul sectorului tehnologiei informației și comunicațiilor în cazul subsectorului de telecomunicații. Acest fapt evidențiază productivitatea ridicată - față de media pe aceste sectoare - a companiilor cu capital străin.

1. Buckley, P. J. (2009). Internalisation thinking: From the multinational enterprise to the global factory, *International Business Review* 18: 224–235.
2. Casi, L., Resmini, L. (2010). Evidence on the determinants of foreign direct investment: the case of EU regions, *Eastern Journal of European Studies*, 1(2): 93-118.
3. Cohen, W. M., Levinthal, D. A. (1990). Absorptive capacity: a new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly* 35: 128–152.
4. Dunning, J.H. (2001). The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future, *International Journal of the Economics of Business*, 8(2): 173-190
5. Dunning, J.H. (1973). The determinants of international production, *Oxford Economic Papers*, 25(3): 289-336
6. Ernst & Young (2019). How can Europe raise its game? EY Attractiveness Survey Europe
7. Euromonitor International (2018). Passport. Business Dynamics: Bulgaria.
8. Euromonitor International (2018). Passport. Business Dynamics: Hungary.
9. Euromonitor International (2018). Passport. Business Dynamics: The Czech Republic.
10. Euromonitor International (2019). Passport. Business Dynamics: Croatia.
11. Euromonitor International (2019). Passport. Business Dynamics: Poland.
12. Euromonitor International (2019). Passport. Business Dynamics: Romania.
13. Euromonitor International (2019). Passport. Business Dynamics: Slovakia.
14. Gunnella, V., Quaglietti, L. (2019). The economic implications of rising protectionism: a euro area and global perspective, *ECB Economic Bulletin*, Issue 3/2019.
15. Hafner, K. A., Kleinert, J. (2018). FDI Flows and Regional Development: Lessons for Transition Countries, in Ateljevic, J., Budak, J. (editori), *Entrepreneurship in Post-Communist Countries. New Drivers Towards a Market Economy*, Springer International Publishing.
16. Huidrom, R., Jovanovic, N., Mulas-Granados, C., Papi, L., Raeli, F., Stavrev, E., Wingender, P. (2019) Trade Tensions, Global Value Chains, and Spillovers. Insights for Europe, *International Monetary Fund, European Department*, no. 19/10.
17. Luca, A., Hondru, A. (2011). Structurile de tip cash pooling și prețurile de transfer, *Transfer Pricing Services*.
18. Malecki, E. (1997), *Technology and Economic Development: The Dynamics of Local, Regional and National Competitiveness*, 2nd edition (Addison Wesley Longman: London).
19. Markusen, J. R. (1995). The Boundaries of Multinational Enterprises and the Theory of International Trade. *Journal of Economic Perspectives*, 9(2): 169-89.
20. Pelegrin, A., Bolance, C. (2008). Foreign Direct Investment in Manufacturing, Do agglomeration Economies Matter?, *Regional Studies* 42(4): 505-522.
21. Porter, M. (2003). The Economic Performance of Regions, *Regional Studies*, 37(6-7): 549-578

22. Porter, M. E. (2013). Key Drivers for Inner City Growth, ICIC Summit, Transforming Urban Ecologies. What work for Cities, October 23-23, 2013, Cleveland, OH.
23. Pusterla F., Resmini L. (2007). Where do foreign firms locate in transition countries? An empirical investigation. *Annals of Regional Science* 41.
24. Sipikal, M. (2011). Concentration of FDI and regional disparities - The role of regional policy, ERSA conference papers, European Regional Science Association.
25. UNCTAD (2001). *World Investment Report. Promoting Linkages*. New York and Geneva: United Nations. 2001
26. UNCTAD (2019). *World Investment Report. Special Economic Zones*. New York: United Nations. 2019.
27. Viani, F. (2019). The latest protectionist trade trends and their impact on the European Union, Banco de Espana, *Economic Bulletin* 2/2019.
28. World Bank (2020). *Markets and People. Romania Country Economic Memorandum. International Development in Focus*. Washington, DC: World Bank.
29. World Bank Group (2019). *Doing Business 2019. Training for reform, 16th Edition*, Washington, DC: World Bank.
30. Zhang, Y., Li, H., Zhou, L.-A. (2010). FDI Spillovers in an Emerging Market: the Role of Foreign Firms' Country Origin Diversity and Domestic Firms' Absorptive Capacity, *Strategic Management Journal*, 31: 969–989.

Baze de date consultate:

<http://data.worldbank.org/>

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

<http://stats.oecd.org/>

<http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx>

<http://www.bnro.ro/Statistica-87.aspx>

<http://www.insse.ro/cms/>

<https://www.imf.org/data>

Anexa 1.

Industria clasificată conform intensității tehnologice

Intensitate tehnologică	Sectoare din industria prelucrătoare, CAEN rev. 2
High-tech	21: Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice
	26: Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice
Medium high-tech	20: Fabricarea substanțelor și a produselor chimice
	27-30: Fabricarea echipamentelor electrice; Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.; Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor; Fabricarea altor mijloace de transport
Medium low-tech	19: Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țițeiului
	22-25: Fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice; Fabricarea altor produse din minerale nemetalice; Industria metalurgică; Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusiv mașini, utilaje și instalații
	33: Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor
Low-tech	10-18: Industria alimentară; Fabricarea băuturilor; Fabricarea produselor din tutun; Fabricarea produselor textile; Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte; Tăbăcirea și finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj și marochinărie, harnașamentelor și încălțămintei; prepararea și vopsirea blănurilor; Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei; fabricarea articolelor din paie și din alte materiale vegetale împletite; Fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie; Tipărire și reproducerea pe suporturi a înregistrărilor.
	31-32: Fabricarea de mobilă; Alte activități industriale n.c.a.

Sursa: Eurostat

Anexa 2.

Servicii clasificate după gradul de intensitate în cunoaștere

Intensitate în cunoaștere	Sectoare din domeniul serviciilor, CAEN rev. 2
Servicii intensive în cunoaștere (<i>Knowledge-intensive services - KIS</i>)	50-51: Transporturi pe apă; Transporturi aeriene
	58-63: Informații și comunicații
	64-66: Intermedieri financiare și asigurări
	69-75: Activități profesionale, științifice și tehnice
	78: Activități de servicii privind forța de muncă
	80: Activități de investigații și protecție
Servicii de piață intensive în cunoaștere, cu excepția serviciilor financiare și de înaltă tehnologie (<i>Knowledge-intensive market services - KIMS</i>)	84-93: Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public; Învățământ; Sănătate și asistență socială; Activități de spectacole, culturale și recreative
	50-51: Transporturi pe apă; Transporturi aeriene
	69-71: Activități juridice și de contabilitate; Activități ale direcțiilor (centralelor), birourilor administrative centralizate; activități de management și de consultantă în management; Activități de arhitectură și inginerie; activități de testări și analiză tehnică
	73-74: Publicitate și activități de studiere a pieței; Alte activități profesionale, științifice și tehnice
	78: Activități de servicii privind forța de muncă
	80: Activități de investigații și protecție

Servicii high-tech intensive în cunoștere (<i>High-tech knowledge-intensive services</i> – HTKIS)	59-63: Informații și comunicații	
	72: Cercetare-dezvoltare	
Servicii financiare intensive în cunoștere (<i>Knowledge-intensive financial services</i> – KIFS)	64-66: Intermedieri financiare și asigurări	
	45-47: Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	
	49: Transporturi terestre și transporturi prin conducte	
	52-53: Depozitare și activități auxiliare pentru transporturi; Activități de poștă și de curier	
	55-56: Hoteluri și restaurante	
	Servicii mai puțin intensive în cunoștere (<i>Less knowledge-intensive services</i> – LKIS)	68: Tranzacții imobiliare
		77: Activități de închiriere și leasing
		79: Activități ale agențiilor turistice și a tur-operatorilor; alte servicii de rezervare și asistență turistică
		81: Activități de peisagistică și servicii pentru clădiri
		82: Activități de secretariat, servicii suport și alte activități de servicii prestate în principal întreprinderilor
94-96: Alte activități de servicii		
	97- 99: Activități ale gospodăriilor private în calitate de angajator de personal casnic; activități ale gospodăriilor private de producere de bunuri și servicii destinate consumului propriu	
	45-47: Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	
	49: Transporturi terestre și transporturi prin conducte	
	52: Depozitare și activități auxiliare pentru transporturi	
	55-56: Hoteluri și restaurante	
Servicii de piață mai puțin intensive în cunoștere (<i>Less knowledge-intensive market services</i> – LKIMS)	68: Tranzacții imobiliare	
	77: Activități de închiriere și leasing	
	79: Activități ale agențiilor turistice și a tur-operatorilor; alte servicii de rezervare și asistență turistică	
	81: Activități de peisagistică și servicii pentru clădiri	
	82: Activități de secretariat, servicii suport și alte activități de servicii prestate în principal întreprinderilor	
	95: Reparații de calculatoare, de articole personale și de uz gospodăresc	

Sursa: Eurostat

Consiliul Investitorilor
Străini (FIC)

Str. I. Câmpineanu nr. 11,
sector 1,
București, România

Tel: +4 021 222 19 31
www.fic.ro

Academia de Studii
Economice (ASE)

Piața Romană nr. 6,
sector 1, București,
România

Tel: +4 021 319 19 00
www.ase.ro